

Zdroje mýtů:

1) Antika:

- **Caesar** ve svých **Zápisích o válce galské** popisuje germánské náboženství povrchně a sporně:
  - „Germáni mají hodně jiné obyčeje, neboť nemají ani druidy, aby se starali o bohoslužbu, ani nepřikládají váhy obětem. Za bohy mají jen ty, které vidí a kteří jim zřejmě jsou na prospěch – Slunce, Oheň, Měsíc. Ostatní neznají ani z doslechu.“
- **Tacitus** zmiňuje u Germánů **neznalost chrámů i kultovních obrazů**, zato dokládá uctívání **posvátných hájů**
  - antické zdroje jsou **povrchní povahy** (kusé a nepřesné záznamy) a neinformují o germánské mytologii

2) Hmotné památky nepísemné povahy:

- hmotné **dobové pozůstatky** germánských (vikingských) mýtů jsou skrovné:
  - jednak jde o **rytiny**

- na kamenném **kříži** z **11. stol.** v osadě **Andreas** (britský ostrov **Man**) najdeme pod pravým ramenem hřbitovního **kříže** postavu **muže s kopím** napadeného rozzuřenou **šelmou** – podle všeho jde o boha **Ódina** ohroženého vlkem **Fenrim**
- pro Seveřana pobývajícího v **Anglii** či **Irsku** té doby (už po přijetí křesťanství) nebyla obtíž uctívat **Krista i Thóra**, příběh o životě, ukřižování a zmrtvýchvstání Krista spíše **doplnil** plejádu severských mýtů
- kříž z Andreas:

- dále jsou to **amulety** ve tvaru **kladiva**, na něž se naráží při archeologických průzkumech z éry Vikingů – příběhy o **Thórovi** a jeho **kladivu** byly v dané době živé (podobně jako u Slovanů víra v **Peruna**)
- poněkud nejistější dobové výtvarné prameny představují malé **figurky** nebo skupiny figurek, o nichž se někteří domnívají, že znázorňují **bohy** se svými charakteristickými **atributy** (viz figurky Freye), jiná teorie: jde o **hrací figurky** pro nějakou stolní hru
- pokud chceme získat **představu** o podobě starogermánských **mýtů**, musíme vycházet z **písemných pramenů středověké Skandinávie** (a z pozdější éry křesťanství, byť tam jde již o četné nepřesnosti...)

3) Křesťanství:

- nejobsáhlejší jsou pozdější záznamy **křesťanského původu** (ne zcela spolehlivé) často pořízené i **mimo Skandinávii** (navíc už lokálně pozměněné)
  - zapisovatelé obvykle **bez snahy o pochopení** vikingského resp. germánského světonázoru

- **germánské mýty** a jejich ústřední **bohové** dochovány ve sbírce **islandských** epických písní **Edda**, tzv. *Prozaická Edda* zaznamenaná irským křesťanským velmožem jménem **Snorri Sturluson** (tj. **Snorri syn Sturlův** – proto ho budeme označovat jako Snorriho) žil v letech **1179 – 1241** (některé části *Eddy* patrně zapsal už ve 12. stol., nejstarší ve 20. letech 13. stol.):
  - **Edda**: staroislandsky „**prababička**“ (důvod názvu není zcela jasný)
  - líčí germánské bohy jako mocný rod **Ásů**, který přišel z dalekého východu na **sever Evropy**...
  - to by nasvědčovalo hypotéze, že severští bohové byli původně **smrtníci**, kteří byli po smrti **zbožštěni**
  - jiná hypotéza: **Vanové** jsou původní staroevropští přírodní božstva (něco jako šintoističtí kami), zatímco **Ásové** jsou bohové kmenů příchozích z Asie (viz Árjové vs. Drávidové ve starověké Indii)
- naše znalosti germánské mytologie vycházejí ze **3 hlavních pramenů**:

Poetická Edda:

- někdy též *Písňová Edda*
- anonymní sbírka mytických básní, obsažena v rukopise zvaném *Codex Regius*
  - tj. *Královský rukopis* (byl dlouho majetkem **Královské knihovny** v Kodani, než byl v roce 1971 vrácen dánskou vládou **Islandu**)
- rukopis psaný na **pergamenu**
  - tj. při napnutí vysušená kůže domácích zvířat (oslů, vepřů, koz, ovcí, hovězího dobytka, zpravidla mladších jedinců jejichž kůže je jemnější)
- vznikl na Islandu téměř **300 let** poté, co tam bylo přijato **křesťanství**
- obsahuje **29 básnických skladeb**:
  - 11 s náměty ryze **mytologickými**
  - zbytek pojednává o **hrdinech a hrdinkách** germánského dávnověku
  - některé z „písni“ mají **narační charakter**, jiné **dialogický ráz**

- existují i některé **další rukopisy** menšího rozsahu, v nichž se dochovalo několik básní a písní podobného pojetí i **obsahu**
  - nejde tedy o podvrh
  - víme, kdy a kde byl *Codex Regius* sepsán, avšak je nemožné určit, **dobu a místo vzniku** jednotlivých **eddických písní**
  - *Codex Regius* shromažďuje zcela **nahodile** díla z **různých dob i lokalit**, některé písně můžou pocházet z **raných dob vikingské éry**, jiné mohly vzniknout třeba až ve **12. stol.**, kdy již lze skandinávskou kulturu považovat za součást **evropského středověku**
  - některé písně mohou pocházet z dnešního **Norska**, jiné ze západních lokalit (např. **Irsko, Grónsko**)
- jedna z **nejjednodušších** epických písní *Eddy*, obsahující vyprávěcí rovinu i přímou řeč postav, je **Píseň o Thrymovi**
  - příběh o **králi obrů Thrymovi (Thrym(r)ovi)**
  - **Thór** se probudí v posteli, sahá po svém mocném **kladivu**, které mu poskytuje sílu a bezpečí, jenže kladivo je pryč – někdo ho **ukradl**

- Thór musí kladivo rychle najít, jinak by **obři** napadli zemi bohů **Ásgard** a zničili ji
- Thórovi pomáhá jeho důvěrný přítel **bůh Loki**, jenž kromě vychytralosti proslul též drzostí, darebáctvím a zlými kousky
- společně se odeberou do **hradu** překrásné **bohyně Freyje**, aby ji požádali o její **šaty z peří s křídly**, které jejich nositeli umožňují **letět nad zemí**, což potřebovali kvůli pátrání po **kladivu**
- Freyja jim šaty **půjčí**, **Loki** si je **oblékne** a přiletí ze země bohů do **říše obrů Jotunheim**
- setká se tam s **Thrymem**, který se chvástá, že **kladivo ukradl, ukryl** a nevrátí jej, dokud mu bohové nepošlou za **nevěstu** bohyni **Freyju**
- Loki zprávu předá **Thórovi** a společně se vrátí do hradu **Freyji** a vyzvou ji, aby si oblékla **svatební šaty**, neboť musí jít do země obrů a provdat se tam za **Thryma**
- následující 2 ukázky snoubí vyprávěcí pasáž s přímou řečí:

*Vztek popad Freyju, vzkypěla zlostí,
až se otráslý síně Ásů,
ve dví pukl Brísingů prsten.*

*„Právem mě budou zvat posedlou po mužích,
pojedu-li s tebou v paláce obrů.“*

- **bohové** proto narychlo svolali **sněm**, na kterém jeden z nich, **Heimdallr**, jenž dokáže vidět do **budoucnosti**, dostane **nápad**:
- ať se sám **Thór** oblékne do ženských svatebních **šatů** a vydá se do země obrů **namísto Freyji**

*Tu Thór se ozval, odvážný Ás:
„Babou mě budou bohové zvat,
nechám-li si navléci nevěsty úbor.“*

- bohové **nedbají** jeho námitek, bez váhání ho vystrojí a pošlou do **říše obrů** společně s **Lokim** převlečeným za Freyjinu **služebnou**
- obra **Thryma** i ostatní obry **obelstí**, jenže nastane **komplikace**, kdy celý plán málem překazí sám **Thór** při předsvatebním **veselí**:

- spořádá tolik **jídla** a vypije tolik opojných **nápojů**, až je sám Thrym šokován **nenasytností** nevěsty
  - situaci zachrání **vychytralý Loki** – omlouvá před obry „Freyju“ s tím, že nevěsta je svatbou s Thrymem tak **poblázněná**, že několik dní předtím nebyla schopna **pozřít ani sousto**
  - obr **Thrym** je však velmi **náruživý**, proto chce **uspíšit** svatební **obřad**, takže na nevěstino přání nechá hned **přinést** posvátné Thórovo **kladivo**, kterým má být **nevěsta posvěcena**
  - ve chvíli, kdy **Thór** spatří své kladivo, popadne ho a celý **rod obrů pobije** a zachrání **Ásgard** před zkázou...
- tento mýtus obsahuje z dějového hlediska jen to **nejpodstatnější** a nechybí mu **humorné prvky**
  - je srozumitelný i pro ty, kteří o severských bozích **nic neví**
  - rozhořčení Freyji je však mnohem hlubší, víme-li, že jde o **bohyni plodnosti a pohlavní lásky**, která je proslulá **posedlostí po mužích**

- z mýtu můžeme leccos pochopit též o severských **mravních** postojích: **Thórovo zděšení**, že by si měl obléknout **ženské šaty**, je o to pikantnější, víme-li, že Vikingům se **hnusily** projevy **zženštilosti** u mužů, přičemž Thór byl pojímán jako ryze **mužný** až agresivní a přitom **nepříliš bystrý**
- takové vtipkování může vyvolat otázku, zda se nejedná o **posměšný prvek** přidaný křesťanským výkladem, který těmito „nepravými božstvy“ opovrhuje
- o tom, zda se jedná o skutečně **autentický příběh** ze severské mytologie, nebo zda jde jen o dodatečně **smyšlený příběh**, sepsaný za účelem zesměšnění staré víry, se vedou diskuse...

- ukázky **dialogu** nacházíme např. v písni Lokiho svár, kde vystupuje Loki jako **negativní postava, vyloučená ze společenství bohů a bohyň**:
  - ti pořádají **oslavu**, na kterou Lokiho **nepozvou**
  - on se však do hodovní síně **vetře** a baví se **popichováním** přítomných bohů
  - každé netaktní **narážce** – ať už Lokiho nebo reagujícího oponenta – je věnována **1 strofa** v přímé řeči
  - např. **bůh Týr** se vmísí do sporů, aby se obhájil:

Loki:

*„Mlč už, Týre! Ty sotva dovedeš
svárlivce srovnat.*

*Podívej se jen na pravou svou ruku,
kterou ti ukousnul ukrutný vlk.“*

Týr:

„Bez ruky jsem já, ty bez ryšavce.

Obojí ztrátu je oželet těžko.

Bolestí vyje spoutaný vlk,

a číhá na osud Ásů.“

- více se toho o **důvodu ani okolnostech sporu** (ukousnuté ruce a ryšavci) z této písně nedozvídáme
- co se však vztahovalo k mýtu a těmto 2 replikám, tehdejší posluchači **museli vědět**, jinak by jim příslušné verše nedávaly **smysl**
- i my příběh o tom, jak Týr pozbyl svou pravou ruku, **známe**, neboť zapisovatel **Eddy Snorri Sturluson** jej rozepsal v tzv. *Prozaické Eddě*:

Prozaická Edda:

- Snorri čerpal z podobných **básní**, jaké jsou součástí *Poetické Eddy*. Proto je dílo psáno jeho vlastním jazykem a v **próze**, nicméně četné **úryvky** jsou **veršovanými citacemi** původních **předloh** – nám již zpravidla nedochovaných
- dílo pojal předně jako **učebnici poezie**, obsahuje četné **převyprávění mýtů** z germánské mytologie (jinde nezachycených), viz např. část nazvaná **Jazyk básnický**, adresovaná **mladým básníkům**, kteří se touží zdokonalit v **básnické profesi** a chtějí pochopit **pohanský narativní odkaz**
- básníci **13. stol.** již byli vesměs **křesťané** a očekávalo se, že jejich **poezie** bude obsahovat **kritické narážky** na **pohanskou mytologii**, která tou dobou již byla víceméně **mrtvá...**
- je rozdělena na **4 části**:

- 1) **Prolog**

- ve stylu jakéhosi „**antropologického úvodu**“ zde Snorri popisuje, jak v dávných dobách lidé chápali **řád vesmíru**, z čehož vyvodili, že musí mít nějaké **vládce** (Odin, Thór), a o těchto vládcích a jejich rodině si tedy vymysleli **příběhy**...

- 2) **Gylfiho oblouzení**

- popisuje příběh **švédského krále** jménem **Gylfi**, který se divil, jak mocnými **kouzly** vládnu **Ásové**, neboť se mu zdálo, že se jim všechno děje **po vůli**, takže chtěl zjistit, jsou-li to **bohové**, anebo mají své **schopnosti od bohů**, které vyznávají...
- a tak se k nim tajně vydal, v **přestrojení** za starce a pod jménem **Gangleri**
- jenže **Ásové** o jeho cestě **věděli**, poznali ho a seslali na něj **šálení zraku** (proto **název** této části jako „*Gylfiho oblouzení*“)
- jakmile přišel do **země Ásů**, spatřil obrovský **palác**, v něm **sál plný lidí** bavících se všelijakými radovánkami, na konci sálu byly **3 trůny**, na každém seděl jeden **král**: 1. se jmenoval **Vysoký**, 2. **Stejně vysoký** a 3. jednoduše **Třetí** čtivě

- tito panovníci byli ochotni dát Gylfimu **odpověď** na jakékoli **otázky**
  - ptal se jich tedy postupně na **bohy** – a dostalo se mu od oněch králů podrobné **vyprávění**, pojednávající právě o **příbězích** těchto **bohů**
  - díky tomuto vypravěčskému „**triku**“ mohl Snorri zprostředkovaně **převyprávět** germánské **mýty**, aniž by musel komentovat jejich **pravdivost** – získal tím také možnost pojednat je na jeho dobu a křesťanské požadavky **nekriticky** a s **humorem** (v důsledku tedy čtivě)
- **3) Jazyk básnický**
    - další část obsahující vyprávění mýtů
    - i zde vystupuje **poutník** putující do země **Ásů** (kteří zde tentokrát nejsou uváděni jako **bohové**, mají však jejich **jména**)
    - poutníkem je tentokrát **král Ægi(r)**, který se vyznal v **kouzlech**
    - Ásové opět **věděli** předem o jeho **příchodu** a nachystali pro něj velkolepé **uvítání**: na jeho počest uspořádali slavnostní **hostinu** a usadili ho vedle **boha poesie Bragiho**
    - Bragi **vyprávěl** Ægimu mnoho **příběhů**, ke kterým došlo u Ásů, čímž pokračuje výklad dalších tradičních **mýtů**
    - na konci je jeden pro nás zvláště důležitý:

- vypráví o **2 skřítcích** – jménem **Fjalar** a **Galar**, kteří **zabili boha moudrosti Kvásira**, jenž byl bohem nižšího řádu (dovedl zodpovědět **jakoukoli otázku** a vznikl ze **slin Ásů a Vanů**, kteří takto symbolicky uzavřeli své **spojenectví** a vtělili své **vědění** do této bytosti), a smíchali jeho **krev s medem**
- vznikla **medovina**, která učiní z každého, kdo se jí napije, **básníka**
- skřítci medovinu uchovávali ve **3 kotlích**, obr **Suttung(r)** je však o ně **obral**, aby vynahradil ztrátu zapříčiněnou **smrtí svého otce...**
- toho totiž skřítkové pozvali, aby si s nimi **vyjel na moře**, tam však **převrhli loď** a obr se **utopil**, jeho **žena** pak štkala tak žalostně, že skřítek Fjalar už nemohl její **nářek** vystát a řekl jí, že se jí uleví, když půjde ze **zápraží** obhlédnout **místo**, kde k **tragédii** došlo
- obryně souhlasila, ale když stála ve **dveřích**, skřítek Galar jí shodil na **hlavu mlýnský kámen** a **zabil** i ji
- jejich syna **obra Suttunga** to tolik rozeznilo, že naplánoval proti oběma skřítkům **pomstu**:
- sebral je a vyplul s nimi na **moře**, kde je zavezl k útesu a hrozil jim, že je **utopí**, pokud se s ním náležitě **nevyrovnají**

- na **usmířenou** mu skřítci nabídli onu vzácnou **básnivou medovinu**
- Suttung ji **přijal** a odvezl **domů**, kde ji svěřil do péče své **dceři** (Gunnlodě)
- **Ódin** si však usmyslel, že tento vzácný nápoj **získá** – vypravil se k Suttungově **sídlu**, přičemž šel přes **louku**, kde **9 otroků** Suttungova **bratra** jménem **Baugi** **kosilo trávu**, jejich **kosy** však byly **tupé**
- Ódin jim nabídl, že jim kosy **nabrousí**, a učinil tak, sekáči byli překvapeni, jak se jim s nabroušenými kosami seče lépe, a navrhli Ódinovi, že by od něj **brousek koupili** – Ódin souhlasil a **brousek** vyhodil do **vzduchu**, jak se jej však ženci snažili všichni chytit, navzájem si kosami **podřezali hrdla**
- Ódin došel k **sídlu obra**, jehož bratr Baugi si zrovna **stěžoval**, že se mu bude zle hospodařit, když se všech jeho **9 otroků pozabíjelo** – a on teď neví, kde sehnat jiné na práci
- **Ódin** mu nabídl, že sám **zastane** všechnu jejich **práci**, a jako mzdu bude žádat jen **doušek** Suttungovy zázračné **medoviny**
- to obrovu bratrovi kupodivu **nepřipadalo divné**, dokonce ani to, že se **Ódin představil** jako **Ten, který koná zlo**

- Baugi jen upozornil, že o **medovině nerozhoduje** on a že jeho bratr Suttung ji chce mít jen **pro sebe**, ale shvil, že něco **podnikne**, aby mohl Ódinovo přání splnit
  - Ódin **otročil** celé **léto**, a když nastala zima, žádal svou **mzdu**
  - vydali se tedy k **Suttungovi**, jenže ten **odmítl** vydat jedinou kapku medoviny
  - Ódin a Baugi se proto dohodli, že se pokusí trochu medoviny **získat tajně** – a společně za tím účelem vyvrtali **díru do skály**, kterou se dalo dostat k **medovině**
  - **Ódin** se pak proměnil v **hada**, vyvrtaným otvorem **prolezl** – a všechnu **medovinu vypil...**
- mýtus nečekaně ukazuje některé **Ódinovy nedobré vlastnosti**
    - **podlost**, sklon k **přetvářkám** a falešným **přízviskům**, dokonce i **zrádnost**, k níž se v případě potřeby uchýloval, ale také **vychytralost** a schopnost **měnit podoby**

- Snorri však uvádí i **jinou verzi** mýtu, která má odlišný **konec** a líčí Ódina jako **svůdníka** (svými zálety byl pověstný, viz později):
  - **Ódin** vymyslel **lest**, jak medovinu **ukrást** obrovi zpátky:
  - **svedl** jeho Suttungrovu **dceru**, která byla Ódinem tak **okouzlena**, že mu dovolila **3x se napít** otcovy medoviny – napil se vždy tak mohutně, že **vyprázdnil** všechny **3 kotle**
  - poté se Ódin **proměnil** v **orla** a odletěl za hory
  - když **Suttungr zjistil**, o co přišel, oblékl si svůj vlastní **orlí oděv** a **letěl** za Ódinem tak rychle, že ho rychle **doháněl**
  - **Ásové** viděli, že se Ódin vrací, a tak rychle rozestavěli na **nádvoří Ásgardu** všechny **soudky a nádoby**, **Ódin** do nich medovinu **vyvrhl** – a už tam zůstala, aby byla k **dispozici** všem, kteří usilují o to stát se **básníky** (Řekové mají **múzy** rozdávající umělcům inspiraci)
  - podle jiného zdroje několik **kapek** medoviny při úniku Ódina ukáplo do světa lidí **Midgardu** a stalo se majetkem pozemských **básníků**
- proto byl Ódin i **bohem poezie** a dárcem umělecké **inspirace**

- germánští bohové byli mnohdy pojmáni s výrazně **lidskými vlastnostmi**:
  - např. právě **Ódin** (podobně jako řecký Zeus) často podléhal **milostné vášni**
  - jeho milostné pletky však nedopadla vždy dobře:
  - jednou zatoužil po jisté **dívce** (podle všeho se jednalo o **obryni**), přistoupil k její **posteli**, ona ho však uprosila, aby přišel **později v noci** s tím, že by nebylo rozumné, kdyby se o jejich vzájemné **vášni dověděl** ještě někdo další
  - v určenou noční dobu se Ódin **vrátil**, ale viděl, že na **stráži** stojí celá družina a všude planou noční **pochodně**
  - **utekl** tedy a vrátil se brzy **ráno**, kdy strážce podlehly **spánku** a Ódin se radoval, že bude moci konečně **ukojit** svou **vášeň**
  - jenže u postele jeho vyvolené byl přivázán obrovský **pes** a obryně zahrnula Ódina zlým **posměchem**...

- další krátký mýtus ukazuje **Ódinovu Istivost**: mýtus nazvaný **Píseň o Vaftrúdnim** pojednává o **soupeření ve věděni** mezi Ódinem a **obrem Vaftrúdnim**, jenž proslul svými hlubokými **znalostmi**
  - začíná dialogem mezi Ódinem a jeho **manželkou Friggou**, kterou Ódin žádá o **radu**, zda má navštívit obra Vaftrúdna, aby zjistil úroveň jeho **znalostí**
  - **Frigg** coby věrná manželka **souhlasí**, popřeje mu mnoho zdaru a doufá, že se v pořádku vrátí
  - Ódin dorazí k **obrově síni** a hned obra poměrně nediplomaticky **osloví**
    - i přesto se mu dostane **přijetí** a obr se ho začne **vyptávat**
  - **Ódin** (jak je pro něj ostatně typické) se představí pod falešným jménem coby **Gagnrádr**
  - obr úvodem položí hostovi několik letmých **otázek**, a když zjistí, že jeho host vyniká mnoha **znalostmi**, nabídne mu **soutěž**: vzájemně budou postupnými dotazy **prověřovat** své **znalosti** – až do chvíle, kdy jeden z nich nebude znát **odpověď** na položenou otázku, čímž dotyčný prohraje a **přijde o hlavu**

- Ódin se obra vyptává např. na **původ světa, podstatu bohů, konec všeho** – obrovské odpovědi jsou však správné
- teprve po určité chvíli ho **Ódin zaskočí** svou poslední, **vítěznou otázkou**:
- „Co svěřil Ódin uchu svého druhorozeného syna **Baldra**, než jeho mrtvé tělo na hranici sežehl oheň?“
- **odpověď** na tuto otázku přirozeně mohl znát jen **sám Ódin**, takže obr pochopil, že s ním sedí Ódin a že byl **přelstěn**:

„Nikdo neví, co jsi naposled do ucha svěřil svému synu.“

„Zasvěcen smrti jsem mluvil o začátku věků a záhubě bohů.“

- dodatek k Ódinově zesnulému **synu Baldrovi**:
- byl nesmírně **pohledný, laskavý a mírumilovný**, proto ho lidé uctívali jako **boha dobra a míru**
- oblíbený byl i mezi **bohy**, jen **Loki** ho **nenáviděl**, a tak navedl Baldrova **slepého bratra Höda**, aby na něj vystřelil **šípem ze jmelí**

- všechny stvořené věci totiž slíbily jeho matce **Frigg**, že jejímu synovi **neublíží** – až na jmelí...
  - bohové se proto bavívali **vrháním** různých **předmětů** na Baldra, protože věděli, že mu tím nijak neublíží
  - šíp ze jmelí slibem nebyl vázán, tudíž Baldra **zabil**
  - Baldr i se svou **ženou**, jež zemřela **žalem**, byl pohřben na hranici a sestoupil do **Helheimu**...
- pozn. k jedné z tematických otázek slovního souboje Ódina a Vaftrúdniho:
    - po **konci světa** (nazývaného „ragnarok“), tj. po poslední bitvě mocností dobra a zla, se má Baldr **vrátit zpět**, neboť **svět** má být **obnoven**, protože přežije **8 dobrých bohů** a **1 lidský pár**, jenž se před nebezpečím ukryje v mytickém **stromě Yggdrasilu**
  - 4) **Výčet meter**
    - poslední část *Prozaické Eddy* obsahuje popis **metriky** a **příklady** týkající se variací a složitostí forem **veršů** a **strof** užívaných v raných dobách severskými **dvorskými básníky**

- v *Prozaické Eddě* je mj. popsán též mýtus **Týrovy potyčky s divokým vlkem Fenrim (Fenrirem)**, která je v *Poetické Eddě* zmiňovaná jen v již uvedeném dialogu – zde je popsána podrobně:
  - Týr byl **nejstatečnější** ze všech bohů, proto byl **patronem** všech odvážných **bojovníků**
  - vlk **Fenri** byl jedním ze 3 stvůrných **potomků Lokiho**, jež Loki zplodil s **obryní**
  - bohové však tehdy vyslechli **věštbu**, že Fenri společně se svým příbuzným jednoho dne **zničí svět**, takže ho **lapili**, aby měli jeho výchovu pod **kontrolou**
  - jedině **Týr** měl z bohů v sobě dost odvahy se o hrozivého vlka **starat**
  - dokud byl vlk ještě **štěně**, vše probíhalo hladce, když však bohové zpozorovali, jak **ohromné zvíře** z vlka vyrůstá, znervózněli a rozhodli se **uvázat** ho na **řetěz**
  - jak však tak mohutné a nebezpečné zvíře připoutat? rozhodli se ho **ošálit**

- pozn.: stojí za povšimnutí, že **Istivost, vychytralost i zrádnost** patří mezi pravidla **morálky bohů** (tedy nejen Ódina), a to nejen těch germánských (viz např. klíčky mezoamerických bohů při sporu, kdo z nich se obětuje, aby se stal novým sluncem)
  - namluvili vlkovi, ať se **nechá spoutat**, že půjde o **zkoušku jeho síly**, dokáže-li se **vymanit** z pout – a čím **silnější** ta pouta budou, tím **větší** pak bude jeho **sláva**, podaří-li se mu z nich **vymanit**
  - ať ho spoutávali **jakkoli silnými řetězy**, Fenri je vždy **zpřetrhal**
  - jediným **řešením** bylo nechat si od **skřítků** (zručných řemeslníků) vyrobit **netypická pouta** zhotovená z **6 prvků**: z **dupotu kočky**, z **vousů ženy**, z **kořenů skály**, z **medvědí šlachy**, z **rybího dechu** a z **ptačí sliny** – tedy z látek **těžko sehnatelných** nebo dokonce **nemateriální povahy**
  - skřítkové se úkolu **zhostili dobře** – z takového materiálu vyrobili **pouto** velice **jemné**, přesto **nesmírně pevné armáda...**

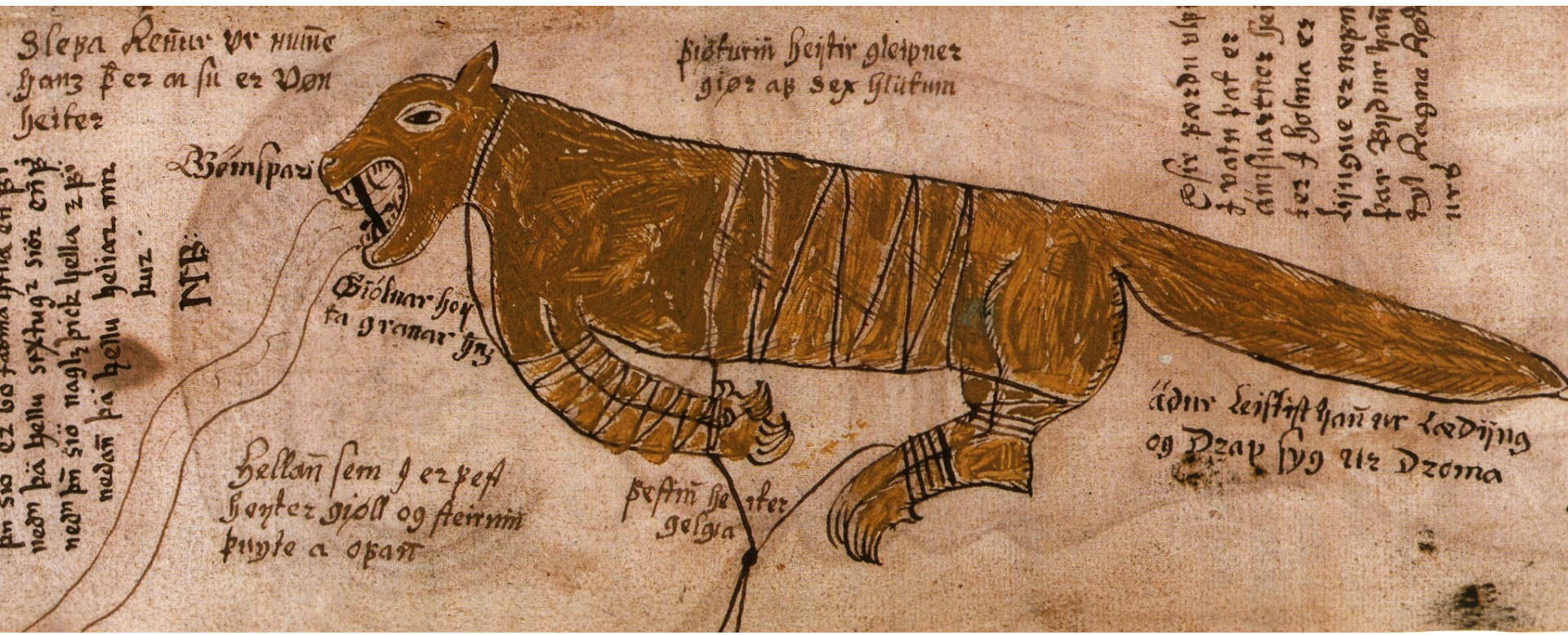
- bohové lákali **vlka** do **léčky** s tím, že když si **nasadí** tato jemná pouta, musí být přece **snadné** je **zpřetrhat**, dokáže-li přervat i silná železná pouta
- jenže vlk se nenechal napálit – namítl, že nesklidí **žádnou slávu**, když přetrhne tak **tenkou nit**, takže se obává **lsti...**
- nakonec se však **lekl**, že ho začnou osočovat ze **zbabělosti**, a tak **souhlasil** – pod **podmínkou**, že na důkaz **poctivých úmyslů** vloží některý z bohů svou **ruku** do jeho **tlamy** coby pojistku, zatímco ho budou **svazovat**
- **bohové** se **zalekli** – nikomu se do toho **nechtělo...**
- nakonec se obětoval právě hrdinný bůh **Týr**
- **spoutali** Fenriho **základními pouty**, ten se **vzpíral** ve snaze se z nich **vymanit**, ale **marně** – a tak **ukousl Týrovi ruku**
- reakce bohů na to byla poněkud **zvláštní** – snad trochu škodolibá, více však byla projevem **úlevy**, když se jim konečně podařilo stvůru **spoutat**:

„Tu se všichni smáli – kromě Týra.“

Fenri a Týr – 18. stol. (oblíbený výjev malířů)

Slepa deitur vðr húnne
hans þez an su ez von
heitez

Þiðturin heitir gleipnez
gior av sex glötunn

Esir þezdu vsp
þ vatn þaf ez
ámflastnes þe
tez þ holma ez
þingne ez noþn
þar Þyður han
þyl Ragna Aþ
urb

þn sio ez þo þaðma þfina an þi
neðn þá þellu sftugz sioz on þ
neðn þn sio nagl, þick þella z þ
neðan þá þellu þeliar m
þuz

Bæmspari

MB

Díolnar hoy
ta granar hús

Þellan sem þ ez þez
þeztez gioll og þermin
þuzte a opar

þeztin he itez
geþia

ádm heitist han av ledþing
og Þzav þyð ulz Þzoma

nákres způsobu spoutání Fenriho

- bohové se pak **chopili** spoutaného **Fenriho**, **přivázali** ho k mohutnému **kameni** a vrazili mu do **chřtánu meč**, aby nemohl kousat
- tak ho tam **nechali** a „*tam bude ležet až do konce světa*“
- nicméně z jedné dochované **dvorské básně** (tzv. skladská poezie – viz později) víme, že se **Fenri** časem ze svých pout **vysvobodil** a zuřivě se pak **mstil bohům** za zrádné **spoutání**, přičemž bohy hrdinně musela bránit celá **Ódinova armáda**

Ústní inspirace Snorriho:

- některé mýty čerpal Snorri patrně jen z **ústního podání** (snad už poněkud proměněných, na způsob našich **pohádek**):
- k této skupině původních mýtů z *Prozaické Eddy* zřejmě patří i vyprávění o tom, jak si **bohové usmysleli**, že kolem **svého území Ásgardu** postaví mohutný **val**, který je bude **chránit** před útoky **obrů**:

- našli si **stavitele** – nevěděli však, že pochází z **pokolení obrů**
- ten žádal za **val** velkolepou odměnu: **slunce, měsíc** a k tomu bohyně plodnosti **Freyju**
- při dojednávání této záležitosti **chyběl** zrovna v Ásgardu **Thór**, ale nacházel se tam **Loki**, který ostatním nerozhodným **bohům poradil**, aby na dané **požadavky přistoupili**, přitom však aby stanovili **nesplnitelné podmínky** pro splnění stavitelského úkolu
- **bohové stanovili 3 podmínky**: že stavitel při práci na valu nesmí od nikoho **přijmout pomoc**, svou práci měl dokončit během **3 zimních měsíců** a navíc směl používat jen svého tažného **koně**
- pokud všechny 3 podmínky **nesplní, nedostane odměnu**
- stavitel **souhlasil** a bohové se zavázali **přísahou úmluvu dodržet**, nepočítali totiž s tím, že by stavitel mohl za těchto podmínek val dokončit **včas**
- **stavitel** však pracoval vždy po **celý den** a každou **noc** si přivedl **koně** jménem **Svadilfari**, aby na stavbu dotáhl **kameny**

- když bohové viděli jeho **koně** při **práci**, byli vyděšeni, jak velký **náklad** je schopen uvést
- když zbýval **poslední den**, **stavba** byla těsně před **dokončením**
- **bohové** se zhrozili, že sázku **prohrají**, a **obvinili Lokiho** za jeho špatnou radu
- Loki dostal **strach** a vymyslel **lest**, která měla **zabránit staviteli** v dokončení díla: **proměnil se v klisnu**
- když **poslední večer** vyjel stavitel s koněm, aby naložil **poslední várku** stavebního **materiálu** – objevila se **klisna** a **zaržála** na jeho koně
- hřebec **Svadilfari** se **splašil** a zpřetrhal **postroje**, aby se dostal za klisnou, obě zvířata spolu **utekla do lesa** a byla pryč celou noc, takže **stavitel** úkol **nedokončil** a zachvátil ho **hněv**
- teprve teď si **bohové uvědomili**, že je to **obr**
- v kritické chvíli se však objevil **Thór** a spatřil hrozící **nebezpečí**, rozmáchl se **kladivem** a jedinou ranou **obrovi rozdrtil hlavu**
- nakonec triumfoval i **Loki**: **porodil** obrovské **hříbě** s **8 nohama**, které pak vyrostlo ve slavného **hřebce** jménem **Sleipni(r)**, který se stal **Ódinovým jezdeckým koněm**

Ódin na svém 8nohém hřebci jede do Valhaly, ženy jsou valkýry
(kamenný reliéf, Švédsko)

Skaldská poezie:

- třetím dochovaným **literárním zdrojem** germánské mytologie je tzv. **skaldská poezie**
  - jde o skladby germánských **dvorských básníků**, zvaných **skaldi**
  - mnohé skaldské verše jsou přiřazeny jmenovitě **konkrétním básníkům**: norský Bragi Boddason (tj. Bragi Starý) tvořící na počátku 9. stol., Tjóðólf Učený z Hvinu, Torbjörn Hornklofi, Eyvind Finnson aj. (bývá nám mnohdy znám i jejich **životopis** a politická **loajalita**)
  - jejich verše se často vztahují k **historickým událostem**, jež lze časově zařadit i na základě dalších nezávislých dokladů – skaldskou poesii lze tudíž **chronologicky řadit** a mnohé básně celkem přesně datovat (např. do konkrétního desetiletí)
  - skládání skaldské poesie začalo asi v **9. stol.** a pokračovalo cca do **14. stol.**, resp. do příchodu **křesťanství** a **románské vzdělanosti**
  - **dochovalo** se toho zapsaného **pomálu**, protože se tyto útvary přednášely **ústně** (s výjimkou textů vytesaných v **runách** nebo na Islandu zapsaných v tzv. **královských ságách** z 10. až 14. stol.: ságy jsou irské rodové příběhy mytologické a historické povahy)

- zejména ke konci středověku tematicky převládala **oslava panovníků** a jejich hrdinských činů, s přesahy ke starším **mytologickým příběhům**
- z okruhu skaldské poezie uveďme mýtus nazvaný **Po celý podzim**, ten totiž zapsal i **Snorri**, takže se jedná o mýtus dochovaný ve **2 zdrojích**, čímž je jeho **autentičnost** utvrzena
- píseň dostala svůj **název** tak, že jejímu autorovi, pěvci **Tjóðolfovi Učenému z Hvinu** (9. stol.), žijícímu na dvoře norského krále Haralda Krásnovlasého, trvalo její napsání **celý podzim** 😊
- inspirací mu byla návštěva jednoho **dvorce**, kde byly na stěnách hodovní síně **výjevy** ze života **germánských bohů**:
- příběh je rozdělený do **12 slok**, z nichž každá popisuje jednu epizodu mýtu pojednávajícího o bohyni **Iduně**, která uchovávala v truhlici bohům nepostradatelná **jablka věčného mládí**, další hlavní postavy: obr **Thjazi** a bůh **Loki**:
- 3 Ásové – **Ódin, Loki a Hœnir** – byli na **cestách**, kde chytili a zabili **býka** k večeři, snažili se ho **upéct**, ale kdykoli maso ochutnali, bylo pořád **tuhé**
- nad nimi ve větvích **dubu** seděl **orel** a oznámil jim, že kvůli němu se maso **nepeče** – leda prý pouze v případě, že mu dají vlastní **díl masa**

- bohové **souhlasili** a část býka mu nabídli, orel slétl se stromu a snědl kus býka – podle **Lokiho** však **neúměrně mnoho**, a tak se Loki **rozzuřil**, vzal **hůl** a orla **probodl**
- orel **vzlétl s holí i s Lokim**, který na ní visel, a prosil o **slitování**
- orel souhlasil, že ho pustí – ale jen když **vyláká** z Ásgardu bohyni **Idunu** i s jejími **jablky věčného mládí**
- Loki ve svízelné situaci **souhlasil**, takže se všichni 3 bohové vrátili do **Ásgardu**, jenže netušili, že orel byl ve skutečnosti **obr Thjazi**
- Loki měl na paměti svůj **slib**, a tak **vylákal Idunu do lesa**, kde k nim opět v **podobě orla** přiletěl obr **Thjazi**, **uchvátil Idunu** a odletěl s ní do svého obydlí
- bez **jablek mládí** však **bohové stárli a slábli...** pro **zmizení Iduny** však nenacházeli **vysvětlení**, až si někdo z nich vzpomněl, že ji naposledy viděl ve **společnosti Lokiho**
- bohové ho **zajali** a hrozili mu **smrtí**, pokud Idunu nenajde a nepřivede **zpátky**
- Loki se proměnil v **sokola** a odletěl do **země obrů**

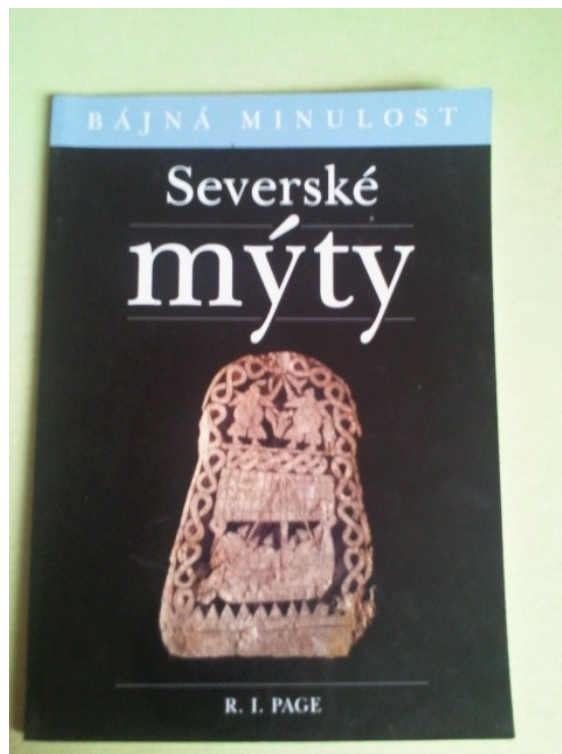
- **Thjazi** zrovna odjel **rybařit**, takže byla **Iduna** doma **sama** – Loki ji proměnil v **ořech**, vzal ji do spárů a **odletěl s ní**
- když se Thjazi vrátil **domů** a Idunu tam nenašel, vzal na sebe **orlí roucho** a rozletěl se **za Lokim** tak rychle, až křídly rozpoutal **vichřici**
- Ásové viděli zoufale bojujícího **sokola** pronásledovaného **orlem** a vyhodnotili situaci
- před hradbami navršili **hromadu hoblin**, a když sokol v bezpečí **vlétl do hradu**, hobliny **podpálili**
- orel letěl tak prudce, že se **nestačil zastavit**, vletěl do ohně a peří se na něm **vzňalo** – tak Ásové **Thjaziho zabili...**
- **Snorri** má k tomuto skaldskému příběhu **pokračování**:
  - obr **Thjazi** měl kurážnou **dceru Skadi**, jakmile se dověděla o **otcově smrti**, **ozbrojila** se a spěchala otce **pomstít**
  - Ásové se zalekli a nabídli jí **smír** – s tím že coby **náhradu** si smí vybrat jednoho z nich za **manžela**, musela si však dotyčného vybrat jen **podle nohou**, nic jiného z adeptů jí ukázat nehodlali
  - a tak bohové uspořádali **soutěž** o **nejkrásnější nohy** od kotníků dolů

- Skadi se zahleděla na nadmíru **krásný pár nohou** a v domnění, že jsou to nohy **pohledného boha Baldra**, vyvolila si právě tyto
- byly to však nohy **stárnoucího boha Njorda**
- z jiných záznamů víme, že jejich manželství **nebylo šťastné** a po krátkém pokusu o **soužití** se každý vrátil do své **domoviny**, jejich potomky však byli bohové plodnosti **Frey** a **Freyja**
- pozoruhodný je také mýtus popisující **Thórův** boj s obrovskou **stvůrou Hadem obepínajícím zemi** (tj. **Jormungandem**, jeden ze 3 děsivých potomků Lokiho), žijícím v **hlubinách oceánů**
- tento příběh známe i z **rytin** doby **vikingské** a některé jeho **podrobnosti** se dovídáme z **eddické básně** nazvané ***Píseň o Hymim***, kde však tvoří jen část siláckých soupeření mezi ukrutným **obrem Hymim** (**Hymirem**) a bohem **Thórem**, který obra navštívil ve snaze získat od obra jeho veliký **kotel**, aby měli bohové v čem **vařit pivo** 😊

- **Snorri** měl zřejmě k dispozici **jiný materiál**, neboť jeho vyprávění je daleko **elegantnější** – nevysvětluje důvod, proč **Thór** k obrovi **přišel**, pouze sděluje, že Thór byl **na cestách**, dorazil k obrovi Hymimu a zůstal tam **přes noc**:
  - ráno se **Hymi** chystal vyplout na **rybolov**, Thór ho požádal, aby ho **vzal s sebou**, ale Hymi **namítal**, že Thór je příliš **vetčný** a mohl by se na otevřeném moři **nachladit**
  - Thór se **rozzlobil** a o to více **trval na svém**, a tak Hymimu nezbývalo, než ho vyzvat, ať si tedy obstará **návnadu** na ryby
  - Thór **přišel ke stádu** Hymiho **volů**, chytil největšího z nich a coby návnadu mu **utrhl hlavu**, vzal návnadu a usedl do **člunu**, který mezitím Hymi spustil na moře
  - chopili se vesel a brzy dorazili na místa, kde Hymi obvykle **chytal platýzy**, Thór však chtěl pokračovat a vesloval **dál na širý oceán**
  - za chvíli ho Hymi **varoval**, že by měl s veslováním přestat, neboť se vydávají v **nebezpečí**, že by mohli narazit na **Hada obepínajícího zemi**

- k Hymiho úžasu Thór **vesloval dál**, až nakonec přece jen odložil vesla, vytáhl pořádnou **udici s hákem**, nabodl na něj **volskou hlavu** a hodil návnadu přes palubu
- brzy se rozrazilily vlny a po návnadě chňapl **Had obepínající zemi**, přičemž se mu **hák zasekl** do patra
- stvůra sebou **trhla**, až se Thór oběma rukama **udeřil** o pažení člunu, což ho rozlítilo tak, že se **zapřel do udice**, až **prorazil dno** lodě a postavil se nohama na **mořské dno**
- **přitáhl hada** k pažení člunu tak, že si hleděli vzájemně **do očí**, had přitom **plival jed**
- Thór ho chtěl **zabít** svým kladivem, když tu **Hymi** roztřesený strachem **přesekl** Thórovu **udici** a had tak v okamžiku unikl
- Thór za ním **mrštil kladivem** a podle vypravěče – krále **Vysokého** sedícího na jednom ze 3 trúnů – hada zabil, **Snorri** však dodává, že podle jeho mínění **Had obepínající zemi** nadále **žije** a leží v nejzazším a nejhlubším oceánu
- mýtus končí tím, že se **Thór** na Hymiho za jeho čin tak **rozzuřil**, že ho bez meškání **srazil s paluby** do vln – a sám se potom přebrodil na břeh

- **mýty o Thórovi** mají zpravidla jednotné **téma** – jeho **boj proti mocnostem zla**, jež lze vnímat jako **nepřátele bohů** (a v té souvislosti také **lidí**, kteří bohy uctívají)
- některé mýty popisovaly i **lidské hrdiny** – resp. to, jak jednání **Ásů** zasahovalo do **osudu smrtelníků**:
  - mýty, v nichž se pojí dobrodružství bohů s cyklem legend o **hrdinských králích a bojovnících** jsou uvedeny v knize **Severské mýty** (od P. I. Page) v kapitole nazvané „Bohové a hrdinové“

sluneční vůz z dánského Trundholmu, patrně nejstarší památka germánského kultu (souvislost se sluncem)

hinduistický sluneční bůh
Súrja na svém voze

- film k tématu: ***Beowulf: Král barbarů***
  - *Beowulf & Grendel*, 2005 (kopr. Kanada, Island, Velká Británie)
- pokus zfilmovat **anglosaský** epos ***Píseň o Beowulfovi***, který vznikl patrně kolem **8. stol.** a zapsaný byl kolem roku **1000** (dochován v jediném rukopise)
- tento **staroanglický hrdinský epos** představuje se svými **3.182 verši** nejvýznamnější dílo staroanglické literatury:
- odehrává se v **5. a 6. stol.** v oblasti **Dánska** a **Švédska** a do Anglie se dostal společně s **Angly**, kteří se sem **od 5. stol.** přesouvali z kontinentální Evropy
- epos pojednává o skutečných **historických osobnostech** (géatský král Hygelák, mercijský král Offa) i o **mytických bytostech**:
  - pojednává o bitvě **válečníka Beowulfa** s **obrem (trollem) Grendelem**

- norský hrdina **Beowulf** vede svou **družinu** na pomoc starému příteli **dánskému králi Hrothgarovi**, jehož království je **pustošeno** obrem Grendelem, jenž se vkrádá do hodovních síní, odkud unáší **lidi do mokřadů** a tam je **požírá**
- Beowulfovy pokusy o bitvu jsou mařeny obrovým **odmítnutím bojovat**
- poté co se hrdina setká s tajemnou **čarodějkou Selmou**, začíná chápat, že obrova zuřivost je jen odpovědí na **bezpráví**, kterého se vůči němu král dopustil
- Beowulf není jakožto voják zvyklý váhat, už však není přesvědčen, že by obr **měl zemřít...**
- obr **Grendel** není ve filmu vykreslen jako netvor několik metrů vysoký, nýbrž jako divoké stvoření (troll na pohled nepříliš odlišný od lidí), jemuž dánský král **zabil otce** (začíná to scénou zabití otce, pak děj pokračuje v době, kdy Grendel dospěl a mstí se za tento čin)
- epos ***Beowulf*** vyšel v češtině poprvé až v roce **2003** v opoznámkované verzi

LITERATURA:

- **Edda – bohatýrské písně** (Praha, 1942)
  - přel. ze staré severštiny
- **Kadečková, Helena: Soumrak bohů** (Praha, 1998)
  - převyprávění germánské mytologie prof. severských literatur na FFUK
- Page, R. I.: **Severské mýty** (Praha, 1997)
- Vlčková, Jitka: **Encyklopedie mytologie germánských a severských národů** (Praha, 1999)
  - germánská (vikingská) a finská mytologie ve slovníkovém zpracování